

STAN KOMPUTERYZACJI PEDAGOGICZNEJ BIBLIOTEKI WOJEWÓDZKIEJ IM. KOMISJI EDUKACJI NARODOWEJ W WARSZAWIE

Agata Kyzioł

1. Infrastruktura techniczna

Przygoda z komputeryzacją dla Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej im. KEN w Warszawie zaczęła się w 1997 roku. Wówczas to powstał autorski program biblioteczny Belfer, którego autorem był pracownik Biblioteki - Seweryn Dobrzelewski. Wdrażanie tego programu pociągnęło za sobą konieczność przystosowania infrastruktury technicznej. Dostosowano istniejącą sieć energetyczną do wymogów programu i zainstalowano 8 stacji roboczych i 8 drukarek (3 atramentowe i 5 igłowych) w ramach lokalnej sieci komputerowej. Obsługują je dwa serwery umieszczone w oddzielnym, dobrze zabezpieczonym, ale niestety nie klimatyzowanym pomieszczeniu. Fizycznie pracę w sieci rozdzielał switch. Jeden serwer DOS-a obsługiwał Belfra, zaś drugi w środowisku Windows pełnił rolę serwera pocztowego, do którego bezpośrednio podłączone były 2 jednostki centralne. Dostawcą Internetu była TPSA poprzez usługę SDI.

Program Belfer służył do obsługi prac związanych z udostępnianiem. Założona została baza czytelników i rejestrowano wypożyczenia. Nie prowadzono komputerowego opracowania zbiorów.

Kolejny etap komputeryzacji, to wprowadzenie programu MAK w 2001 roku i początek tworzenia bazy zbiorów, przy jednoczesnym wykorzystywaniu Belfra do obsługi czytelników. Na tym etapie dostosowano istniejącą sieć energetyczną do potrzeb nowego systemu, a jednocześnie położono nową, odrębną sieć komputerową dla dodatkowych 7 jednostek. Poza siecią funkcjonowało 15 jednostek centralnych. Pozostawiono dotychczas pracujące serwery i połączenie Internetowe. Zwiększyła się liczba drukarek o 2 igłowe i 2 atramentowe (kolorowe).

W ten sposób PBW w Warszawie stworzyła komputerową bazę wydawnictw zwartych liczącą ok. 10.000 rekordów oraz bazę bibliograficzną artykułów z czasopism zawierającą około 4.000 rekordów.

Rok 2002 przyniósł projekt komputeryzacji 6 bibliotek pedagogicznych województwa mazowieckiego. W ramach realizacji projektu serwer główny z Modułem MULTIO-PAC oraz router umieszczono w Ośrodku Edukacji Informatycznej i Zastosowań Komputerów. Zainstalowano łącze stałe o przepustowości 2 MB, którego dostawcą jest TPSA oraz zbudowano sieć LAN w poszczególnych bibliotekach poprzez zastosowanie topologii gwiazdy, z wykorzystaniem skrętki kategorii 5, o przepustowości 100 Mbit/s oraz koncentratora. Serwer biblioteki pracuje na systemie LINUX. [1]

Parametry serwera są następujące:

- Płyta główna Dual Pentium III z wbudowaną grafiką SVGA
- Procesor Pentium Intel III 1 GHz (2 sztuki)
- Obudowa Hot-Swap ATX
- Pamięć operacyjna SDRAM 512 MB ECC 133 MHz
- Kontroler HDD 2*Ultra Wide SCSI Adaptee
- Dysk twardy macierzowy Hot Swap : LV SCSI 3* 18 GB
- Karta sieciowa 3Com Fast Ethernet 10/100
- Klawiatura, mysz CD-RW - standardowe
- CD-ROM 52 X
- Monitor LCD 15"
- Streamer 24 MB wraz ze zmieniaarką [2]

Biblioteki objęte projektem indywidualnie dokonały modernizacji sieci zasilającej i komputerowej tak, by wydzielić tą ostatnią i zabezpieczyć zgodnie z obowiązującą normalizacją.

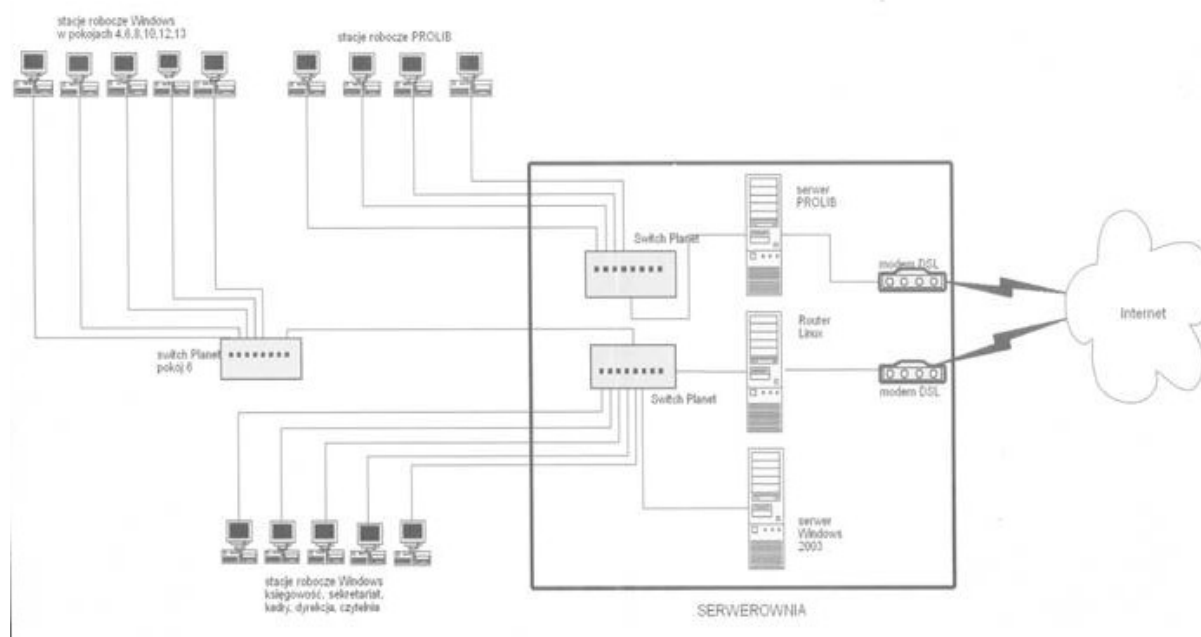
Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w ramach realizacji projektu dostosowała do jego wymogów posiadaną sieć zasilającą i komputerową. W chwili obecnej w bibliotece pracują dwa serwery - serwer PROLIBa na systemie LINUX oraz serwer Internetowy na systemie Windows XP Pro. Serwer PROLIBa łączy się bezpośrednio z Internetem poprzez łącze DSL, a następnie rozgałęzia poprzez 16-portowy switch na 13 stacji roboczych. Na serwerze osadzona została baza progressowa w systemie PROLIB, która po konwersji z MAK-a liczyła ok. 10.000 rekordów i jest systematycznie rozbudowywana o nowe dane.

Biblioteka posiada drugie odrębne łącze DSL, które poprzez router łączy się za pomocą kolejnego switcha z serwerem Internetowym, pracującym w systemie Windows. Do tego samego switcha podłączone są stacje robocze w pionie administracyjnym. Placówka posiada licencję na 10 użytkowników jednoczesnych w systemie PROLIB w ramach modułów: opracowania wydawnictw zwartych, ciągłych, audiowizualnych, muzycznych i elektronicznych, Wypożyczalni, Magazynu, Administratora oraz OPAC-a txt (telnet) a także Moduł MULTIOPAC dający możliwość importu rekordów z baz bibliograficznych pozostałych bibliotek pedagogicznych województwa mazowieckiego z licencją dla 5 agentów.

Oprócz tego zakupiono 1 licencję Modułu Importu Przewodnika Bibliograficznego Biblioteki Narodowej, 1 licencję Modułu Centralnej Kartoteki Haseł Wzorcowych oraz Import Słownika Języka Haseł Przedmiotowych Biblioteki Narodowej. Skomputeryzowany jest także pion administracyjny. Księgowość pracuje w programie PŁATNIK, dysponując dwoma komputerami a jednostki centralne PC z oprogramowaniem Office XP znajdują się zarówno w Kadrach jak i w Sekretariacie.

Na dzień dzisiejszy Biblioteka dysponuje w sumie 35 jednostkami centralnymi, z których połowa to sprzęt przestarzały z technicznego punktu widzenia. Do pełnego zaspokojenia potrzeb sprzętowych niezbędny jest zakup kilkunastu dodatkowych komputerów. Pozwolą one na dalsze usprawnienie pracy Wydziałów istniejących i nowotworzonych w ramach reorganizacji PBW. Poszerzą również ofertę usługową dla użytkowników oraz będą przeznaczone także do prac edytorskich. Koniecznym staje się także wyposażenie tworzonej Pracowni Multimedialnej w sprzęt niezbędny do gromadzenia, udostępniania i dygitalizacji zbiorów. Oprócz komputerów potrzebne byłyby: drukarka laserowa, skaner, aparat cyfrowy, projektor multimedialny. Zachodzi jeszcze potrzeba wymiany części starego sprzętu komputerowego. Dokonujemy, w miarę możliwości jego rozbudowy, aby przystosować jednostki na potrzeby wyszukiwania informacji w bazie bibliograficznej PROLIB.

Schemat sieci komputerowej w PBW

2. Programy i tworzone w nich bazy

a. Wydawnictwa zwarte, ciągłe i zbiory specjalne

W systemie Belfer stworzono bazę czytelników lecz została ona zamknięta w 2002 roku i nie jest uzupełniana. W chwili obecnej dysponujemy pełną, liczącą ponad 8.000 rekordów, bazą czytelników w systemie PROLIB.

Największą bazą bibliograficzną jest baza wydawnictw zwartych tworzona najpierw w MAK-u, a następnie przekonwertowana do systemu PROLIB. Po konwersji liczyła ona około 10.000 rekordów, a w chwili obecnej wzrosła do ponad 23.000 rekordów. Jeśli chodzi o opracowanie komputerowe zbiorów w systemie PROLIB jest to jedyny w pełni uruchomiony moduł. W tej chwili trwają prace nad przygotowaniem do wdrożenia Modułów opracowania zbiorów specjalnych i audiowizualnych oraz elektronicznych.

Nadal istnieje baza bibliograficzna artykułów z czasopism w MAK-u, udostępniana na 1 stanowisku w czytelni, lecz już nie aktualizowana. Biblioteka szykuje się do wdrożenia po reorganizacji struktury placówki Modułu Wydawnictw Ciągłych. Pozostaje jedynie decyzja czy całość, tzn. opracowanie wydawnictw ciągłych oraz bibliografię artykułów należy robić w systemie PROLIB, czy wymienić nieużywaną licencję Kartoteki Haseł Wzorcowych na odrębną bazę progresową BIBLIOGRAFIA. Większość Bibliotek uczestniczących w projekcie komputeryzacji, w tym PBW w Warszawie, jest za tym by wszystkie prace prowadzić w PROLIB-ie jako systemie jednolitym i dającym pełne możliwości łączenia powstających w różnych modułach baz.

W związku z przekazaniem Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Warszawie księgozbioru zlikwidowanej Biblioteki MENiS z poziomu strony www Biblioteki będzie dostępny katalog tychże zbiorów, co ułatwi ich przeszukiwanie i zamawianie. Katalog jest także dostępny w placówce w postaci CD-ROMu, a także w formie tradycyjnych kartotek.

b. Udostępnianie w Bibliotece Głównej

Na dzień dzisiejszy funkcjonują 2 stanowiska dla Czytelników z dostępem do bazy wydawnictw zwartych w systemie PROLIB. Oprócz tego działa strona www z tzw. MULTIOPAC-iem, na której można uzyskać informację o zbiorach każdej z 6 bibliotek pedagogicznych województwa mazowieckiego oraz wyszukać określony rekord we wszystkich sześciu bazach jednocześnie.

W czwartym kwartale 2004 roku chcielibyśmy uruchomić Moduł Wypożyczalni w POLRIB-ie, z tą ilością księgozbioru, który został wprowadzony do bazy i oklejony kodami kreskowymi. Do czasu zakończenia procesu retrokonwersji zbiorów Wypożyczalnia i Czytelnia będą udostępniać dokumenty w podwójnym systemie - tradycyjnym i komputerowym, stopniowo zwiększając obszar obsługi zautomatyzowanej.

Zgodnie z projektem reorganizacji od września ma ruszyć także Czytelnia Multimedialna. Zbiory tej Czytelni będą sukcesywnie opracowywane w PROLIB-ie i udostępniane komputerowo najwcześniej od stycznia 2005 roku a najpóźniej od września 2005 roku.

Po zainstalowaniu systemu w PBW przeszkolono 2 administratorów i 2 bibliotekarzy systemowych. Osoby te prowadzą dalsze doskonalenie współpracowników w obsłudze PROLIB-a.

Obecnie dobiega końca szkolenie wewnętrzne dla pracowników mających obsługiwać stanowisko informacji komputerowej (moduł OPAC i MUL-TIOPAC), a także trwają szkolenia w zakresie opracowania zbiorów w systemie PROLIB i obsługi modułu Wypożyczalni i Magazynu.

c. Komputeryzacja w Filiach PBW

Projekt komputeryzacji bibliotek pedagogicznych województwa mazowieckiego zakładał także na dalszych etapach, komputeryzację filii. Jednak na dzień dzisiejszy Urząd Marszałkowski nie przyznał niezbędnych na ten cel środków i przesunął wdrażanie tego etapu na rok następny.

Biblioteka samodzielnie zadbała o zaopatrzenie sieci filii w pojedyncze stanowiska komputerowe wraz z drukarką, faksem i kserokopiarką oraz modemowe łącze internetowe. Planujemy jeszcze w tym roku, podłączenie w Filiach stałych łącz Internetowych (SDI lub innych o podobnych parametrach). Zanim to jednak nastąpi, konieczne będą szkolenia pracowników zarówno w zakresie obsługi komputera, jak i programu MAK.

Obecnie Biblioteka Główna dokonuje pełnej analizy sieci, dążąc do jej racjonalizacji, a także zwiększenia efektywności i modernizacji zasad funkcjonowania podległych bibliotek i jednostki centralnej. Wówczas będzie można rozpocząć kolejny etap ich komputeryzacji.

Opracowana strategia komputeryzacji filii zakłada, że ich lokalne bazy będą prowadzone w programie MAK. Biblioteka Główna będzie gromadzić na serwerze głównym w swojej siedzibie, wszystkie podbazy, generując jedną bazę centralną, centralnie meliorowaną i walidowaną. Głównym celem takiego rozwiązania jest umożliwienie dostępu do całości zbiorów, dla szerokiego grona użytkowników, poprzez łącza Internetowe z poziomu strony www Biblioteki. Innym powodem takiej decyzji jest chęć zwiększenia naszego wkładu w tworzenie centralnego katalogu bibliotek pedagogicznych województwa mazowieckiego. W chwili obecnej jedynie Filia Praga Południe prowadzi własną bazę bibliograficzną wydawnictw zwartych w programie MAK.

d. Dostęp do baz Biblioteki dla Czytelników

Obecnie dostęp do opracowanych komputerowo zbiorów Biblioteki dla Czytelników jest zorganizowany w Informatorium. Funkcjonują tam 2 komputery typu PC z dostępem do serwera głównego, na których można przeszukiwać bazę bibliograficzną. Od września chcemy uruchomić kolejne 6-8 stanowisk, z czego 2 zasilą Informatorium, a pozostałe zostaną umiejscowione w poszczególnych czytelnich (Głównej, Multimedialnej oraz Zbiorów Specjalnych). Pracownicy Informatorium są dodatkowo zaopatrzeni w komputer z dostępem zarówno do bazy PROLIB, jak i do Internetu i udzielają pełnej informacji bibliograficznej nie tylko w oparciu o zbiory naszej placówki. Jednocześnie dostęp do bazy komputerowej Biblioteki Głównej ma każdy posiadacz łącza internetowego poprzez stronę www i katalog MULTIOPAC.

e. Komputerowy inwentarz zbiorów

Od 1 stycznia 2000 roku wszystkie wydawnictwa zwarte, zakupione lub подарowane Bibliotece Głównej, są zarejestrowane w Module Wydawnictw Zwartych systemu PROLIB. Księgi inwentarzowe są drukowane raz na kwartał.

Biblioteka nie zakupiła Modułu Gromadzenia Zbiorów i prace w tym zakresie odbywają się tradycyjnie oraz za pośrednictwem Internetu. Przygotowujemy się do rozpoczęcia prac nad stworzeniem inwentarza multimedialnych. Wprowadzanie zbiorów audiowizualnych rozpoczniemy od 1 września bieżącego roku.

3. Specyfikacja problemów

Największym problemem są niewątpliwie koszty utrzymania zintegrowanego systemu bibliotecznego. Do stałych wydatków należą też koszty delegacji bibliotekarzy uczestniczących w szkoleniach i warsztatach oraz (niewielkie zresztą) koszty prac koordynacyjnych, które prowadzą biblioteki stosujące PROLIBa.

Od ponad roku działa Zespół ds. Haseł Przedmiotowych, którego zadaniem jest współpraca z Biblioteką Narodową w celu tworzenia Słownika Języka Haseł Przedmiotowych dla Bibliotek

Pedagogicznych oraz modyfikacja haseł istniejących. Wymaga tego specyfika zbiorów tychże bibliotek oraz sam system PROLIB, który łącząc te placówki poprzez MULTIOPAC wymusza ujednolicenie zasad opracowywania poszczególnych typów dokumentów, zarówno pod względem formalnym, jak i rzeczowym.

W roku bieżącym powstał w PBW w Warszawie Zespół ds. koordynacji komputeryzacji mazowieckich bibliotek pedagogicznych w systemie PROLIB. Zespół ten będzie pełnił obowiązki koordynatora. Decyzją Urzędu Marszałkowskiego serwer główny bibliotek pedagogicznych został przeniesiony z OELiZK do PBW w Warszawie.

Sporą grupę kosztów stanowią wymogi sprzętowe oraz powiększanie baz poszczególnych bibliotek, co wymusza szukanie nowych rozwiązań technicznych związanych z ich archiwizacją i zabezpieczaniem.

Mamy nadzieję, że problemy będziemy mogli rozwiązać dzięki środkom finansowym, które Urząd Marszałkowski wygospodaruje na ten cel. Możliwe jest także skorzystanie z funduszy strukturalnych Unii Europejskiej. Na dzień dzisiejszy powstało kilka projektów wykorzystania tych funduszy. Jeden z projektów przygotowała Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Warszawie.

Problemem, z którym borykały się wszystkie placówki objęte projektem komputeryzacji był brak jasnych warunków i zasad współpracy na linii biblioteki - koordynator - Max Elektronik. Problem ten jednak był na bieżąco rozwiązywany i myślę, że nie stanowił zagrożenia dla postępów w realizacji projektu.

Niewątpliwy problem dla PBW w Warszawie stanowi baza lokalowa. W obecnej sytuacji nie jest możliwe wprowadzanie jakichkolwiek dodatkowych usług dla czytelników ani poprawa warunków pracy bibliotekarzy. Trwają bowiem działania zmierzające do reorganizacji placówki, mające na celu poszerzenie oferty usługowej i jakości świadczonych usług. Ponieważ w 2003 roku Biblioteka otrzymała w depozycie księgozbiór zlikwidowanej Biblioteki MENiS, drastycznie zmalała wolna powierzchnia magazynowa. Problem rozwiązałoby wprowadzenie tzw. magazynowania zwartego, co niestety wiąże się z kolejnymi kosztami. Biorąc jednak pod uwagę przyrost nowości w zbiorach, będzie to wydatek niezbędny dla dalszego prawidłowego funkcjonowania placówki.

4. Plany rozwojowe

W czerwcu 2004 roku rozpoczynamy retrokonwersję zbiorów zwartych na podstawie ksiąg inwentarzowych. Planujemy także od czerwca bieżącego roku rozpocząć prace nad wprowadzaniem do bazy zbiorów audiowizualnych, elektronicznych oraz specjalnych (dżs-ów). Kolejnym etapem wdrażania PROLIBa będzie uruchomienie komputerowego udostępniania części zbiorów wprowadzonych do bazy. Chcielibyśmy również w pełni uruchomić Moduł Wypożyczalni do końca bieżącego roku.

Kolejnym etapem wdrażania PROLIBa będzie uruchomienie Modułu Wydawnictw Ciągłych, który chcielibyśmy zacząć wykorzystywać do końca tego roku. W chwili obecnej będziemy jedynie wprowadzać poszczególne numery czasopism, natomiast w przyszłości zamierzamy prowadzić rozbudowaną bazę bibliograficzną zawartości zainwentaryzowanych czasopism pedagogicznych.

Właściwe ustawienie zaplanowanych prac pociągnie za sobą znaczny wysiłek merytoryczny i organizacyjny. Najbliższe lata poświęcimy również na stopniową komputeryzację filii. Po reorganizacji Biblioteki, oraz wiążącym się z tym uzyskaniem lepszych warunków lokalowych, będziemy mogli rozszerzyć naszą ofertę w zakresie usług informacyjnych dla użytkowników Biblioteki. Musimy również znaleźć środki na intensyfikację prac związanych z napełnianiem baz danych. Naszym stałym zadaniem będzie zwiększanie efektywności funkcjonującej sieci komputerowej, prac wykonywanych w poszczególnych agendach, a także działania koordynacyjne i unifikacyjne na rzecz bibliotek publicznych w regionie. Jednocześnie zadania Biblioteki poszerzą się o prace koordynujące proces komputeryzacji mazowieckich bibliotek pedagogicznych, w którym PBW w Warszawie pełni wiodącą rolę.

Reasumując powyższe rozważania, wydaje się, że proces komputeryzacji Biblioteki przebiega sprawnie i mimo licznych problemów, szczególnie finansowych, nie grozi mu stagnacja.

PRZYPISY

[1] Projekt komputeryzacji bibliotek pedagogicznych w Województwie Mazowieckim / oprac. O. Gorski, B. Boryczka. Warszawa, 2002, s. 2-4

[2] Specyfikacja sprzętu komputerowego dla bibliotek pedagogicznych: załącznik nr 14 do oferty / OEIIK. Warszawa, 2002, s. [1]